

pítalista környezetben, sőt később a szociáldemokraták segítségével fasizálódó Német- és Franciaországban élte le. De a felszabadult föld dolgozói évtizedek távlatából is értik és magukénak vallják őt s még ma is tanulnak tőle — akinek a szabadságért csak vívni adatott — a szabadsággal élni. SÓLYOM TIBOR

SZABÓ PÁL: ISTEN MALMAI. (Athenaeum.)

Nem szólhatunk erről a regényről anélkül, hogy előbb a „Talpalatnyi föld“ film- és könyvsikeréről meg ne emlékeznénk. A „Lakodalom, keresztelő, bölcső“ c. regénytrilógiát ez a film tette egy csapásra mindenki előtt ismertté. Bátran mondhatjuk azt is, hogy ez a trilógia, bár a folszabadulás előtt írta Szabó Pál, ezzel a címmel vált teljes alkotássá. Az Athenaeum kitűnő érzékkel valóban ezen a címen adta ki újból, s Góz Jóska története időszerűbbé vált most előttünk, mint a könyv első megjelenésekor, mert hiszen a folszabadulás a parasztság, a Góz Jóskaék évezredes vágyát vitte diadalra.

Természetes azonban, hogy azóta nagyot fordult a világ. A „Talpalatnyi föld“-ben még a csendőrszuronyé a döntő szó, kíméletlenül eltiporja Góz Jóskaék lázadását. Az események szálai nem bonyolódhattak tovább. Ezt a továbbbonyolítást kellett megírnia Szabó Pálnak az „Isten malmai“-ban. Szabó Pál vállalta a feladatot, megeleveníti, élénk állítja ebben a regényében a magyar falut a legválságosabb időszakban. A fasizmus utolsó hónapjai, a falun keresztülduló háború s a folszabadulás öröme áll előttünk ezeken a lapokon. Egy kis faluról szól, ahol a parasztság teljesen magára hagyva vívja harcát a fasizmus és a földesurak ellen. Főhőse nincs is a regénynek olyan értelemben, mint Góz Jóska volt a „Talpalatnyi föld“-ben. Kell ugyan itt is valaki, akiben töretlenül jelenik meg a parasztság s a falu jövő felé forduló akarata, de a tulajdonképpeni főszereplő az egész parasztság. Mezei László csak legöntudatosabb közöttük, de egyébként elvegyül ő is, küzd a többivel. A regény főerősségének éppen azt érezzük, hogy az egész parasztság küzdelmévé tud emelkedni.

Tagadhatatlan, hogy Szabó Pál kitűnően ismeri a falut, a parasztot régi és új küzdelmeivel együtt, hiszen közülük való. Valamit azonban mégis meg kell állapítanunk új könyvével kapcsolatban, ami talán irányadó lehetne a jövőre vonatkozólag. Szabó Pál paraszttíró. Vérében érzi a mult minden parasztmegalázását. Szenvedéllyel mutatja meg az úri elnyomás minden bitangságát s a parasztság lázadozását az elnyomás ellen. Ez a szenvedély ebben a könyvében is benne van. Ennek a rajza, ábrázolása sokkal hitelesebb a könyvben, mint a felszabadult paraszt útja. Igaz, ez a regény el sem jut még az újabb harcokig s záró akkordnak éppen elegendő is a földosztás öröme, a folszabadult új élet örvendezése, de valami mégis van ebben a részben, ami hiányérzetet kelt. Talán éppen a nyelve, a mód, ahogy az emberek szólnak és szemlélik a világot. A földesúrral, intézővel, csendőrökkel kisebb-nagyobb urakkal való harcban fölnyeres, játékos biztonságú Szabó Pál hangja. Igen, ilyen volt a paraszti élet, — de megváltozott. Ezt meg is mutatja ez a regény. Kár, hogy a hang megmaradt továbbra is fölnyeresnek, játékosnak. A folszabadulás nemcsak diadalt, földosztást és örömet hozott: az emberek sem maradtak ugyanazok, a problémákhoz is másképp viszonyulnak. A parasztkok is. S ezt a viszonyulást már nem képes teljes egészében kifejezni az előbbi hang.

A regény azonban ennek ellenére szinte útfőró jelentőségű abból a szempontból, hogy bátran nyúl hozzá a falu legújabb, szemünk előtt folyó változásának megelevenítéséhez. Azt mutatja meg, hogyan kezdte el a parasztság szinte semmiből a falu építését, a termelést, a jövő élet kialakítását. SERES JÓZSEF

BORIS POLEJOV: EGY IGAZ EMBER. (Athenaeum.)

A XX. századi regény különböző kísérleti formáiba, a lélektani boncolás útvesztőibe bonyolódott európai regény mind gyakrabban kanyarodik vissza a regénynek mint műfajnak eredeti és igazi értelmezéséhez, egyre izmosabb példákkal sikerül bebizonyítani, hogy a regénynek regényesnek kell lennie, talpra-csett, épkezláb, természetes mesét kell bonyolítani, egyre sürűbben mutatják be újszerű művek a valódi regényhősöket a polgári világ agyonszublimált idegroncsai helyett, a vitustáncos „differenciált“ egyedek helyett.

Amikor Polejov Sztálin-díjas regényét letesszük a kezünkől, ez az egyik gondolat, amely eszünkbe jut. Keresetlen, s mégis hősi emberi történet, élz, mozgó valóságban, az igazi térben és időben szereplő emberekkel. De ha csak ennyi volna a mult héten Budapesten is járt repülőfőhadnagynak, Alexej Meresz-

jevnek életéből készített regény, akkor Polejov, az író csupán műfaji magatartását tárta volna föl, s nem írta volna világhírű művet. Mert azt írta, s nem is sokáig kell keresnünk a regény sarkpontját, amitől e mű kiemelkedő alkotás. S ez a második, a döntő gondolat.

Alexej Mereszjev elvtárs monumentális ember, kommunista hős, mintakép, „igaz ember“.

A szovjet nevelés több évtizedes forrás után kristálytisztán kiformált új, kommunista embereszményének ragyogó példája ez a „cigányképi“ katona, aki olyasmire képes, ami a mi szemünkben eddig emberfeletlinek látszott. Tíz napnál tovább a földön kúszva, télben, étlen-szomjan, szétroncsult és lefagyott lábbal sok kilométert tett meg, amíg az ellenséges vonalból szörnyű kínok között saját földre vonszolta eicsigázott csontvázát. Mindkét lábának amputálása után egyenesen hihetetlen akaraterővel tanul meg két műiábbal újra, mankó nélkül járni, futni, táncolni, táncezt egyetlen célért: hogy újra gépre ülhesse s harcolhasson — amire senki gondolni sem mert volna: láb nélkül — vadászgépet vezetve a fasiszta Fricik ellen. A történet a hősi romantika gyönyörű virága volna, ha nem *igaz történetet* mondana el. Mert a regény Mereszjev főhadnagy igaz története.

Mi tette képessé ezt az egyszerű szovjet katonát mindeerre? A kommunista erkölcs, amelyről ugyan egyetlen szó sincs a műben, de amelynek gyönyörű kivirágzása mégis ott látszódik le a szemünk előtt elsősorban a főhősben, de a regény sok más felejthetetlen alakjában is, akik sokszor csak átvillannak a szemünk előtt, de a bélyeg ott van mégis mindnek a homlokán.

Bizony fájdalommal esik ki a könyv a kezünkől, s elgondoljuk: mikor fogjuk mi így szeretni hazánkat s a világ szabadságszerező dolgozó millióit, mint ez az „igaz ember“.

Madarász Emil fordítása színes és élvezetes, becsületes munka.

SOMFAI LÁSZLO

GERGELY SÁNDOR: ÚJ FALU (Athenaeum.)

„Kaganovics“ uezbékisztáni kolhoz életének egy része pereg le az olvasó előtt Gergely Sándor könyvében. Felelevenedik a múlt, amikor a száraz, agyagos földeken a koldússzegény dekhánok; földmunkások és kisparaszrok milliói „félszáz gazdának szolgáltak“. Malária, trachoma pusztított az állati sorban élő szegények között és orvos nem volt sehol. Minek is kellett volna? Ki viselte szívében a szegény ember ügyét? A bejek gondtalanul éltek birtokukon; lefölezték a parasztok verejtékes munkáját. De egyszerre megváltozott minden. „Jött a forradalom és rálehelte a lelkünkre“ — mondja Hamrakul kolhozelnök. Vörös harcokban kivívták a szabadságot. Eltűntek a bejek, a dekhánok nagyot szippantottak a szabad levegőtől. De csak ezután jött a nehezebb feladat: élni is kellett a szabadsággal. Jóvátenni azt a sok bűnt, amit a bejek elkövettek. A dekhánok nem kímélték a fáradságot, kettőzött erővel dolgoztak, mert tudták, most már maguknak termelnek, maguknak építik az országot. A sárkunyhók helyén nemsokára tornácok házak épültek, a fővényes területen megindult a küzdelem a gyapotért. A gyapothoz víz is kellett, de a patak-messze volt. El kell hát vezetni a kolhozföldekre, hidat kell építeni. „Sok verejtékbe kerül? Na és? Verejtékbe fogunk fürödni, de meglesz a hid.“ Teltek az évek és ma már a Szovjetunió egyik legszebb gyapotföldjén dolgoznak a kolhozparasztok. Megváltozott körülöttük az idő és megváltoztak ők is. Napról napra szebbek lettek a házak környékei, szebb lett az élet.

S ebbe a békés munkáséletbe tört be a háború. Az uezbék nép megértette hol a helye: amellelt, akinek ezt az új életet köszönheti. Búzát kell termelni, nagyon sok búzát, mert Ukrajna a németeké. Fokozottabban kell dolgozni, mert a Vörös Hadseregnek, „Sztálin-fiainak“ kenyér kell. „Az ember felelős: nekik is, meg a hazának is. Mit felel nekik, ha megkérde: hát te mit csináltál ott lenn, abban a napos Uzbekisztánban, amíg mi a németekkel szemben álltunk?... Az ember megtesz mindent, amit tud.“ Ez vezetett minden uezbékelt, dolgozni a házáért, a Vörös Hadseregért, hogy egyszer eljőjön az az idő, amikor győztesen, békében folytathatják építő munkájukat. Gergely Sándor mindezt igen élvezetesen, izgalmasan írta le. Az olvasó megkapott mindent, amit várhatott a könyvtől: egy nép küzdelmeit, gondjait és örömeit, szokásait és filozófiáját, — életének nagy darabját és többet is, útmutatást a magyar dolgozó nép számára: „az ember felelős“.

HIVES LÁSZLO